

SPRAVODAJ SLOVENSKEJ EKONOMICKEJ SPOLOČNOSTI - NEZÁVISLÉHO
ZDRUŽENIA EKONÓMOV SLOVENSKA

SILOČIARY

ODBORNÝ
MESAČNÍK
O EKONOMIKE
A POLITIKE

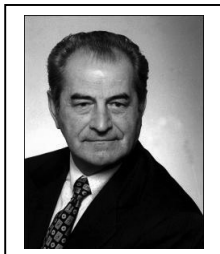
MAREC
2010
ČÍSLO 3
ROČNÍK VIII.
RECENZOVANÉ

Z OBSAHU

Úvodné slovo /2/
Ekonomický komentár /3/
Makroekonomika /4/
Zahraničie /5/
Osobnosti /6/
Názory /7/

Úvodné slovo

Úvod k mesiacu kultúry. Tak nejako by mohol byť nazvaný tohtoročný marec, tradičný u nás *mesiac knihy*. Nielen preto, že knihu pomaly, ale čoraz intenzívnejšie vytláča z jej Olympu internet a popri kvalitných formách i celá plejáda halasných foriem pakultúry. Napriek tomu *knihy, ako žriedlo stáleho*

duchovného obohacovania a poľudšťovania čitateľa mala a bude mať i v budúcnosti nezastupiteľné miesto v živote jednotlivca i národa.

Ale tohtoročný marec sa len tak hemží významnými výročiami vynikajúcich osobností aj inštitúcií slovenskej, prečnievajúcich aj do svetovej kultúry. Uveďme si aspoň niektoré, aby sme si uvedomili náš zástoj v európskej i svetovej kultúre.

Hneď prvý marcový deň je *90. výročie od vzniku Slovenského národného divadla*. Ustanovizne, ktorá najmä od roku 1940, prispela významnou mierou k prehlbovaniu viery vo vlastné sily čerpať zo svetového dedičstva, no aj vo vlastné zdroje, spôsobilé svojimi dielami aj ich interpretmi prispievať svojimi vystúpeniami vo významných metropolách aj do svetovej kultúrnej pokladnice.

5. marca uplynie 255 rokov od narodenia autora *prvého (moderného) slovenského románu Jozefa Ignáca Bajzu* v Predmieri pri Žiline (5. marca 1755). Pritom mnohé z jeho odkazu zostáva i pre naše generácie inšpiratívne a poučné.

Trinásteho marca oslávime 140. výročie od vydania *Národných novín v Martine* (1870), ktorých úspešným pokračovateľom sú *terajšie významné Slovenské národné noviny*.

14. marec 1939 sa nezmazateľne zapísal do života a dejín nášho národa naplnením vyše tisícročného sna mnohých generácií obnovením slovenskej štátnosti – *vytvorením I. Slovenskej republiky*. Odporcovia samostatnosti Slovákov, ako autochtónneho národa strednej Európy dodnes (s výdatnou podporou spoza hraníc), tento záchranný krok na uchovanie národa vo svojej domovine (v hodine dvanástej) všemožne spochybňujú a dehonestujú. Jeho zakladateľov, umné vedenie hospodárstva vo vojnovom čase ale aj súčasných zástancov tohto kroku na uchovanie nášho národa a štátu, ktorý je pevnou súčasťou európskeho i svetovéhoi spoločenstva národov.

V Borskom Mikuláši sa 24. marca 1785 narodil jedinečný bernolákovský básnik *Ján Hollý*. Spevy z jeho diela *Svatopluk* sa na literárnych stretnutiach recitovali vedľa svetoznámeho A. Mickiewicza a J. Kollára. Zostáva neprekonaným prekladateľom antickej poézie (Vergília, Teokrita, Homéra, Ovídia, Tyrtiaia a Horácia) a jedným z najvýznamnejších národným buditeľov. Neoceniteľný je

zástoj Jána Hollého pri *kodifikácii modernej slovenčiny* spolu s Ľudovítom Štúrom a Miloslavom Hurbanom.

30. marca 1820 sa v Krupine narodil významný štúrovský básnik, autor aj nesmrteľnej *Maríny* a činorodý národný dejateľ *Andrej Sládkovič*.

A rovnako 30. marca 1929 sa v Liptovskej Porúbke narodil *Hvezdoň Kočtúch*, významný slovenský ekonóm - národohospodár, politik a *prvý predseda Nezávislého združenia ekonómov Slovenska*. Spolu s ním sme už na začiatku 90. rokov minulého storočia uvažovali o založení časopisu, ktorý dnes, i jeho zásluhou, vychádza už 9. rok po názvom *SILOCIARY*.

Ing. Ladislav Lysák, DrSc.

Ekonomický komentár

Analýza využívanie štrukturálnych fondov, ako opatrenia proti hospodárskej kríze.

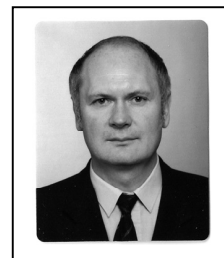
(1.časť)

Cieľom Európskej únie je za pomoci nástrojov štrukturálnej politiky, ktorými sú predovšetkým *Štrukturálne fondy (ŠF)* dosahovať svoje prioritné ciele. Hlavne ide o podporu zaostávajúcich regiónov a tým podporu celoštátneho hospodárstva zvlášť rozvoja vedomostnej ekonomiky. Získane prostriedky majú v konečnom efekte napomôcť k vyrovnávaniu ekonomickej úrovne Slovenska s európskym priemerom.

S nástupom svetovej hospodárskej krízy stúpol pre EU a tým aj pre jej krajiny význam štrukturálnych fondov. Stali sa ako finančný zdroj jedným z hlavných nástrojov na prekonanie krízy. Prerastanie finančnej krízy do hospodárskej ma totiž výrazný dopad na zdroje rozpočtov krajín. Zásadnou otázkou sa preto stáva objem a rýchlosť prístupu ku zdrojom na prekonanie dôsledkov krízy a vytvorenie podmienok pre oživenie hospodárskeho sektora. Najrýchlejším zdrojom sú práve fondy Európskej únie, ktoré svojou veľkosťou majú najväčší potenciál pozitívne ovplyvniť ekonomický rast. Pri ich rýchlom využívaní rozhodujúcu úlohu by mali zohrávať investície do vzdelávania, vedy a výskumu a inovácii. Takýto trend nastúpili v minulosti severské krajiny z čoho teraz získavajú. Riešenie týchto otázok je v globálnom svete, zvlášť v európskom priestore v centre pozornosti.

Národné centrum európskych a globálnych štúdií SR (NCEGŠ SR) sa analyticky zaoberalo tiež týmto problémom v rámci svojho plánu práce, ako sa efektívne využívajú štrukturálne fondy v období hospodárskej krízy. K tomu účelu oslovilo vybrane univerzity. Ich názory na využívanie ŠF sú podporne zohľadnené v tejto analýze.

Štrukturálne fondy, ako opatrenie vlády SR na prekonávanie hospodárskej krízy

Nevyhnutnou podmienkou podľa materiálu Vlády SR zo dňa 6.11.2008, ktorý je súhrnom opatrení proti kríze, je *úspešnosť čerpania EÚ fondov v takej miere, ako je rozpočtované*. V tejto súvislosti bolo príslušným ministrom uložené čo bolo následné aj Vládou SR schválené:

Spracovať analýzu stavu kontrahovania a čerpania prostriedkov zo štrukturálnych fondov v programovom období 2004 až 2006, vrátane spracovania krátkodobého krízového plánu

Spracovať analýzu stavu príprav a čerpania prostriedkov vo všetkých operačných programoch NSRR, vrátane plánu efektívneho čerpania prostriedkov v programovom období 2007 až 2013 ako efektívneho nástroja hospodárskeho rastu.

Tieto materiály z hľadiska posúdenia vývoja čerpania ŠF v časovom slede možno porovnať s materiálom z Vlády SR z 31.3.2010 „Správa o implementácii a čerpaní štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu v rámci operačných programov Národného strategického referenčného rámca za obdobie 1. 7. 2009 – 31. 12. 2009“, a doplnené aktuálnou štatistikou MF SR. Medziobdobie od novembra 2008 do marca 2010 je pre ďalšiu charakteristiku čerpania ŠF ako nástroja proti kríze považované za rozhodujúce. Je to obdobie poklesu ekonomiky v dôsledku celosvetovej hospodárskej krízy. Čerpanie eurofondov v tomto období teda hovorí o ich účinnosti, ako opatrenia proti kríze.

Z porovnania kvantifikácie zo začiatku novembra 2008 a konca marca 2010 vyplýva, že ŠF sa nestali nástrojom na prekonávanie krízy, ako sa pôvodne stanovilo. Nárast čerpania za prakticky rok a pol len o 6% a stav čerpania cca v polovici plánovaného programového obdobia 2007-2013 v úrovni 6,09% je toho dôkazom. Tato nepriaznivá tendencia využívania ŠF nie je a čo je horšie situovaná len do tohto obdobia, ale má už dlhotrvajúci charakter, vyžadujúci si po voľbách okamžité a konkrétne riešenie.

Vráťme sa však k posúdeniu pôvodného zámeru, čerpať ŠF na rozpočtovanej úrovni.

Štátny rozpočet (ŠR) na rok 2010 sa vo všeobecnosti považuje, ako rozpočet založený na príjmoch prostriedkov z EÚ. Na tom by nebolo nič zle, keby tento fakt zohľadňoval reálny vývoj čerpania týchto prostriedkov. Čerpanie fondov z EÚ za posledne tri roky 2007-2009 vykazuje však veľmi negatívny trend. *V percentuálnom vyjadrení bol nasledovný výrazný medziročný pokles rozpočtovaného čerpania eurofondov: 87,8 ; 70,1 a 57,4!*

ŠR na rok 2010 má tendenciu skončiť taktiež s výrazným prepadom, pretože má navýšenie príjmov z EU medziročne až 65%. Len pre porovnanie k tomu názor NBS pri schvaľovaní ŠR na rok 2010 „rozpočet je do značnej miery závislý od eurofondov. Ráta, že z nich získa až tri miliardy eur, čo je 25-násobne viac, ako prišlo z európskych peňazí za uplynulých dva a pol roka“. *Z rozpočtovanej čiastky v roku 2010 2 897 501 tis € sa za prvý štvrtrok vyčerpalo len 360 205 tis € čo je len 12,43%.*

Vývoj čerpania štrukturálnych fondov podľa operačných programov v období 2007-2013.

Krátko sa treba ešte vrátiť v tejto súvislosti k prvému obdobiu čerpania eurofondov 2004-2006. Celkové čerpanie za Slovensko sa splnilo len vďaka EU, že predĺžila možnosť čerpať prostriedky o pol roka dlhšie, čo bolo jedným z opatrení EÚ proti kríze.

Vlada SR 3.9.2009 prerokovala „Správu o implementácii a čerpaní predvýstupových nástrojov, štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu programového obdobia 2004 - 2006 a iných finančných nástrojov k 30. 6. 2009“, z nej vyplýva, že celkové čerpanie za Slovensko sa javí pozitívne. V štruktúre čerpania však nastáva zásadný problém. *Podstatou ktorého je resp. bola neschopnosť vyčerpať ŠF tam, kde majú perspektívne najvyššiu účinnosť!* Možno konštatovať, že sme veľmi nedostatočne využili možnosti čerpať určené finančné prostriedky z prvého programového obdobia 2004-2006 práve do oblasti vedomostnej ekonomiky, *pre projekty do vzdelávania, výskumu a vývoja. Čerpanie je len na cca 70%, čo v objeme predstavuje nedočerpanie 27,2 mil EUR (821,5 mil SK).* Prostriedky boli presunuté a čerpane v inej oblasti v operačnom programe ľudské zdroje.

Z tohto pohľadu možno konštatovať, že čerpanie ŠF bolo kvantitatívne a nie kvalitatívne.

Doterajší sklz v čerpaní štrukturálnych fondov z programovacieho obdobia 2007-2013 je značného rozsahu a môže vytvoriť resp. už vytvára, kritickú situáciu, že sa stanovené finančné prostriedky úplne nevyčerpajú, predovšetkým vo vedomostnej ekonomike v operačných programoch vzdelávanie, výskum a vývoj a informatizácia, ktoré sú jej jadrom.

Slovensko je ekonomickou úrovňou pod priemerom krajín EÚ aj preto, že dlhodobo zaostáva za vyspelými krajinami najmä v investíciách do vedomostnej ekonomiky. Tato oblasť nebola v predchádzajúcom období v SR dostatočne podporovaná a následkom každoročného nízkeho investovania HDP do základného či aplikovaného výskumu sa situácia zhoršovala najmä z pohľadu infraštruktúry a technického vybavenia laboratórií či výskumných priestorov v rámci inštitúcií. Pokiaľ chceme úspešne smerovať k ekonomicky napredujúcim štátom, je potrebné zvýšiť finančný potenciál pre oblasť vedy a výskumu prostredníctvom OP veda a výskum a sním prepojeným OP vzdelávanie, využívaním alokovaných ŠF. Len takýmto spôsobom môžeme napredovať v rozvoji znalostnej ekonomiky a tým zabezpečovať socialno-ekonomický rozvoj Slovenska, ktorý vyústi k postupnému vyrovnaniu sa najvyspelejším európskym krajinám.

Dôležitosť, ktorá sa kladie zo strany EÚ na rozvoj vedomostnej ekonomiky je nesporná. Nie je to len napĺňanie jedného z cieľov Lisabonskej stratégie, ale v súčasnej hospodárskej kríze aj opatrením na jej prekonávanie a naštartovanie hospodárskeho rastu po jej skončení.

Na konferencii "Vedomostná spoločnosť v praxi: HI-TECH SLOVENSKO", ktorá sa konala pod záštitou Úradu vlády SR a Ministerstva školstva SR 3.4.2009 Janez Potočnik, ktorý sa zúčastnil ako komisár EÚ pre danú oblasť povedal „Slovensko napriek tomu, že vstúpilo do EÚ v máji 2004

nevyužilo úplne svoj vedecký potenciál. V roku 2002 sme sa v Európskej únii zaviazali, že do r. 2010 pôjdu v priemere 3 percentá z HDP na investície pre výskum a vývoj. *To samozrejme neznamená, že všetky krajiny do roku 2010 túto úroveň aj dosiahnu, musia však urobiť čo najviac a rýchlejšie investovať do tejto oblasti.* V súčasnosti sme v EÚ na úrovni 1,84 percenta, čo je stále príliš málo. A držíme sa na nej už päť rokov. *Neplatí to však pre Slovensko, kde podľa posledných štatistík, je investovanie do výskumu a vývoja 0,46 percenta HDP, čo je porovnaní s ostatnými členskými krajinami EÚ nízke číslo,* „Myslím si, že najlepšia pomoc je *cez štrukturálne fondy....*“ dodal Janez Potočnik.

Ing. Ondrej Barič, PhD., NCEGŠ SR
Vedúci sekcie: Monetárna politika a jej vzťah k podpore inovácie, vzťah k reálnej ekonomike.

Rezervované pre makroekonomiku

Znehodnotený dolár komplikuje východisko z hospodárskej krízy.

(1. časť)

Napriek zdržanlivému prístupu, ktorý začiatkom roka 2009 prevládal pri hodnotení možností vysporiadať sa s hospodárskou krízou, údaje za 2. a 3. kvartál 2009 naznačujú obrat k ekonomickému rastu. Začiatkom novembra 2009 na základe výdavkov vlády a rastu spotreby, USA zaznamenali 2,8 % tempo rastu HDP, nárast priemyselnej výroby, oživenie trhu s nehnuteľnosťami. Ide o najrýchlejší štvrtročný rast od roku 2007. OECD predpokladá, že v roku 2010, HDP sa v USA zvýši o 2,5 %. V eurozóne prepad HDP sa zníži z 2,4 % v 1. štvrtroku na 0,2 % v 2. štvrtroku 2009. Eurostat uviedol, že ekonomika eurozóny sa v 3. štvrtroku 2009 dostala z recesie. HDP eurozóny sa medzi štvrtročne zvýšilo o 0,4 %. Nemecko zaznamenalo rast HDP o 0,7 % a Francúzsko o 0,3 %. Aj keď oživenie je krehké, analytici MMF a OECD predpokladajú, že svetová ekonomika sa naďalej bude vyvíjať po vzostupnej línii. V roku 2010 svetová ekonomika by mala dosiahnuť 2,5 % tempo ekonomického rastu. Podľa predpovedí, oživenie v USA sa postupne premietne do svetovej ekonomiky. V roku 2010 USA by mali vykázat 2,1 % tempo rastu národného hospodárstva a EÚ 1 % rast. Najväčší prírastok sa očakáva v Číne 8,8 % a v Indii 6,5 %.

V prospech opatrného hodnotenia prekonávania negatívnych dopadov hospodárskej krízy hovorí rastúca nezamestnanosť, pokračujúce bankrotы podnikov a finančných inštitúcií, snaha vlád riešiť krízovú situáciu deficitným financovaním a rastom štátneho dlhu. Opatreniami, ktoré na jednej strane podporujú ekonomický rast a na druhej vyvolávajú nové poruchy a disproporcie v národnom hospodárstve. Narastá strach z rýchleho

ukončenia opatrení zameraných na zmiernenie dopadu krízy, ale aj z nárastu deficitného financovania a vonkajšej zadlženosti USA.

Prelínajúce sa krízové procesy a opatrenia vlád a medzinárodných inštitúcií, ktoré boli najskôr zamerané na zmäkčenie negatívnych dopadov hospodárskej krízy a následne na hľadanie východísk z krízy, poukázali na hranice politiky „laissez-faire,“ ale aj na hranice dolaďovania ekonomiky zásahmi štátu do národného hospodárstva. Súčasná kríza sa preto interpretuje ako súčasť procesov, ktoré formujú nové inštitúcie, hospodárske zoskupenia, menia geopolitické usporiadanie sveta. Analyzuje sa predpokladaný dopad nahromadených krízových procesov na vývoj v USA, EÚ, Číne, Indii, Japonsku a v Rusku, v štátoch Latinskej Ameriky a na ich vzájomné vzťahy. Výsledkom analýz sú aj názory, podľa ktorých potenciál existujúceho usporiadania spoločnosti sa vyčerpá, spoločnosť sa nachádza v morálnej kríze, ktorej riešenie vyžaduje návrat k tradičným hodnotám. Vzhľadom na rôzne prístupy a názory na súčasnú hospodársku krízu, v príspevku venujeme pozornosť spôsobu akým finančná a hospodárska kríza vplyva na hospodársku politiku a na vývoj svetového hospodárstva.

Zdroje, rozsah a trvácnosť súčasnej hospodárskej krízy.

Hospodárska kríza je súčasťou fungovania trhového hospodárstva. Vzniká v dôsledku krízy z nadvýroby, existencie relatívne prebytočných kapacít a výroby, ktorá nenachádza odbyt na trhu. Kríza likviduje tieto kapacity a prebytočnú výrobu za cenu rastúcej nezamestnanosti a chudoby, vrátane sociálnych nepokojov, ktoré môžu vyústiť do politických dôsledkov. Na druhej strane, hospodárska kríza tým, že núti zefektívniť a racionalizovať výrobu a spotrebu prostredníctvom inovácií, uplatnením poznatkov vedy a techniky, vytvára nové potreby, podporuje výrobu a kúpyschopnosť. Hospodárska kríza dynamizuje ekonomiku, vytvára rovnováhu v národnom hospodárstve na novej vyššej úrovni. Avšak, aj táto rovnováha má dočasný charakter, obnovuje sa a zaniká v rámci hospodárskeho cyklu, v intervale, v ktorom prebiehajú základné zmeny v národnom hospodárstve. Historicky, na základe prechodu od priemyselnej revolúcie založenej na uhli a pare, k usporiadaniu, ktoré využíva mikroprocesory, genetické inžinierstvo, nové zdroje energie, atď., globalizuje výrobu a spotrebu.

V závislosti na materiálnej podstate a dĺžke trvania cyklu, ekonomická teória analyzuje viacej cyklických výkyvov. Zaoberá sa hospodárskym cyklom, ktorý mení charakter výroby a spotreby a bezprostredne vplyva na ekonomickú a politickú situáciu. Osobitnú pozornosť venuje dlhým vlnám. Súčasná kríza sa interpretuje ako súčasť dlhej vlny Kondratieva, ktorá v intervale 50. až 60. rokov mení usporiadanie spoločnosti a sveta. Podľa tejto teórie od priemyselnej revolúcie prebehlo 5 dlhých vln. Začiatok poslednej, súčasnej 5. vlny sa spája s porážkou sovietskeho bloku v studenej vojne, inováciami na báze

najnovších poznatkov vedy a techniky, so zmenami v organizácii výroby a spoločnosti, geopolitickom usporiadaní sveta, ktoré zodpovedá novému pomeru síl vo svete. Vznikom nových mocenských centier a inštitúcií, zmenami v morálke a v spoločenských vzťahov. Vedecko-technická revolúcia znamená nové poznatky a ich uvedenie do praxe, novú ponuku tovarov a služieb, zdôrazňuje maximalizáciu zisku, ktorá zostáva hybnou silou tohto procesu.

Korene súčasnej finančnej a následne hospodárskej krízy sa spájajú s demonetizáciou peňazí a s homogenizáciou a dereguláciou úverovo-peňažných vzťahov. Taktiež liečenie krízových procesov sa hľadá v lepšej regulácii úverovo-peňažných vzťahov a v regulovaní činnosti úverovo-peňažných inštitúcií. Dôraz sa kladie na krátkodobé procesy, konkrétne chyby v činnosti finančných inštitúcií, v činnosti Federálneho Rezervného Systému Spojených štátov / FRS /, ktorý s cieľom podporovať ekonomický rast, politikou nízkej diskontnej sadzby a znížením zdanenia podporoval výrobnú a nevýrobnú spotrebu, umožnil vznik úverovej „bublíny“, hypotekárnej, finančnej a následne hospodárskej krízy. Posledná dozrievala pod vplyvom operácií na svetových trhoch peňazí a materializovala sa prepados kurzov na burzách cenných papierov prostredníctvom operácií s virtuálnymi peniazmi.

Krízu naštartovala politika bánk, ktoré s cieľom zvýšiť obrat a zisk a tým aj príjmy, podcenili riziko úverových operácií. Obchodovali s tzv. „rádioaktívnymi“ derivátmi. Tieto obchody prehlbovali disproporcie medzi reálnym sektorom hospodárstva a vývojom na trhoch peňazí. Banky poskytovali úvery aj klientom, ktorí mali nízky rating. Robili tak bez potrebných garancií. Investori predpokladali, že rastúce ceny nehnuteľností sú potrebnou zárukou návratnosti úverov. Avšak, pretlak ponuky na trhu s nehnuteľnosťami znížil ceny; problémoví klienti nespĺcali úvery. Investori pod vplyvom strát a prepadu ceny akcii sťahovali prostriedky z finančných trhov, a tak hypotekárna kríza prerástla do finančnej. Táto získavala na intenzite v miere, v ktorej snahy stabilizovať trhy boli kontraproduktívne. Investori stratili dôveru v schopnosť finančných trhov vyrovnať sa so vzniknutou situáciou. Veľké banky a finančné inštitúcie sa najskôr v USA a neskôr aj za hranicami Spojených štátov dostali do problémov, ktoré prerástli do krízy likvidity, ktorá sťažila prístup k úverom a investíciám, znížila dopyt po tovaroch a službách. Následné bankroty veľkých finančných inštitúcií, najskôr v USA a následne aj v ďalších štátoch, vyústili do krytia strát štátom, nárastom štátneho dlhu.

Administratíva USA reagovala na finančnú krízu saturovaním finančných inštitúcií peniazmi. FRS znásobil operácie na otvorenom trhu peňazí, sprístupnil nákup štátnych pokladničných poukážok, dostupnosť úverov s cieľom obnoviť ekonomický rast. Predseda FRS konštatoval, že pokiaľ by FRS pripustil krach dôležitých finančných inštitúcií, tento by mal negatívny dopad na celý finančný systém a tým aj na ekonomiku USA a svetové

hospodárstvo. Preto, najskôr v USA a následne aj v ďalších štátoch, ktoré boli zasiahnuté krízou, štát zvýšil základné imanie týchto inštitúcií, poskytol im úvery, garantoval vklady. Vlády takto v relatívne krátkom čase zabezpečili likviditu bánk, napomohli riešeniu úverového rizika, nedostatku zdrojov, zabránili panike a následnému útoku na banky.

Krízové procesy poukázali na spoločné znaky, ale aj na rozdiely v prístupe a v opatreniach, pomocou ktorých USA a štáty EÚ sa zamerali na zmiernenie následkov kríz a na hľadanie východiska z hospodárskej krízy. EÚ vyžaduje od členských štátov koordinovaný postup pri realizovaní „Programu nového údelu pre ekonomickú obnovu Európy.“ Tento program nemá kopírovať opatrenia, ktoré boli prijaté v USA. Podľa J.E. Barrosa, členské štáty EÚ musia podporovať ekonomický rast a kúpyschopnosť, využiť zdroje EIB a „Európskeho globalizačného a vyrovnávajúceho fondu“ a podľa potreby realizovať protikrízovú politiku za predpokladu, že prijaté opatrenia rešpektujú voľný pohyb tovaru, kapitálu a pracovných síl, nepresadzujú ekonomický nacionalizmus a protekcionizmus. Napriek tomu, Francúzsko a Nemecko, ale aj USA zvažovali prijatie opatrení zameraných na ochranu domáceho trhu. Napríklad, Čína chráni domáci trh a podporuje export pomocou menovej politiky. Brazília zaviedla 2 % clo na dovoz kapitálu. Brazília zdôvodnila prijaté opatrenie negatívnym dopadom dovezeného kapitálu na národné hospodárstvo – špekulácie, vývoz ziskov, investíciami do montážnych dielní, jednostrannou štruktúrou ekonomiky. Naproti tomu, nové štáty EÚ sa zamerali na podporu výroby a zamestnanosti prostredníctvom stimulov a štátnej pomoci, na podporu prílivu zahraničných investícií. Robia tak napriek tomu, že úroveň fixných investícií je vyššia ako je dlhodobá udržateľná v ekonomike s jednostrannou štruktúrou národného hospodárstva a bez zodpovedajúcej proticyklickej politiky.

Ing. Vladislav Bachár, CSc.

Medzinárodné ekonomické vzťahy

Vyhliadky na konfederáciu v Africkom rohu (2. časť)

O potrebe a význame konfederácie preto nie je treba veľa diskutovať. Ťažká otázka je kedy a ako? Sústrediac sa na povahu štátu a na úlohu, ktorú v regióne prevzal, sa tento článok pokúša zamerať pozornosť na obrovský problém, s ktorým bude konfrontovaný akýkoľvek pokus o sociálne zmysuplnú konfederáciu. Výrazne zdôrazňuje základnú potrebu pokladať konfederčný projekt v prvom rade za proces, ktorý musí byť kultivovaný zdola, než za

vec, s ktorou by sa ľahko manipulovalo zhora. Článok končí náčrtom niekoľkých doporučení, ktoré by mali zlepšiť vyhliadky.

Historická tragédia Rohu Afriky je v tom, že nejestvuje sociálna skupina, pevne zakotvená v produkčnom procese, ktorá by rozvíjala – zväčša motivovaná triednymi záujmami – širšie regionálne vízie. Žiaľ, nie je tu ani individuálna politická postava, ktorá by mala morálnu a intelektuálnu autoritu. Naopak, to čo máme, sú sociálne podmienky, kde štát je vysoko oceňovaný, lebo je významným nástrojom súkromnej akumulácie kapitálu. Politika sa stala predovšetkým primárnou sociálnou činnosťou generujúcou sociálne napätie, frakcionárstvo, autoritárstvo a opakujúce sa násilie. Nie je vôbec náhodou, že krajiny v Rohu Afriky sú násilne rozoštvávané ako z vnútra, tak medzi sebou. Pojmy ako štátnický prístup alebo vizionárske vodcovstvo boli zredukované na politiku ako dostať nejaké politické léno, na politiku plného brucha. Prevážila evidentne nezvládnuteľná kríza vládnutia. Tento problém štátu a úlohy, ktorú štát prijal, môže byť postkoloniálny africký fenomén, ale v Rohu Afriky sa prejavuje v extrémnej miere so všetkými odpudivými sociálnymi dôsledkami. Pokiaľ sa bude politika súkromných lén všeobecne pokladať za najväčšiu politickú cnosť, nielen konfederácia, ale aj prežitie krajín ako národných štátov môže byť neisté.

Životné dôležitým predpokladom pre mier, sociálny rozvoj a vládu udržateľnej konfederácie je hlboká zmena povahy a úlohy štátu v regióne. Tento materiál zahŕňa tri úzko prepojené stavebné kamene, ktoré môžu zlepšiť vyhliadky:

1. Demokraticizácia regiónu. Autoritatívna politická kultúra nemôže byť oporou konfederácie. Etiópsko-eritrejská vojna v rokoch 1998-2000 by mala byť veľkým ponaučením.

2. Podpora koordinácie a vnútorného prepojenia medzi aktivitami vnútroregionálnej občianskej spoločnosti. Účelom je kultivovať novú regionálnu politickú kultúru rozdielnosti a tolerance – kriticky chýbajúci článok v Rohu Afriky.

3. Rozširovať a posilňovať vnútroregionálny trh. Jestvuje *de facto* regionálna obchodná komunita reprezentovaná „neoficiálnym“ a „nelegálnym“ dlhodobým vnútorným regionálnym trhom, ktorej sa darí, či už v mieri alebo vo vojne. Je potrebné preskúmať tento mechanizmus v záujme posilniť túto tradíciu. Rozšírené zdroje a trh by mohli v dlhodobej perspektíve vychovať ľudí zaujímavých sa viac o ekonomiku ako o politiku, čo je nevyhnutná podmienka pre udržateľnú konfederáciu.

Zahraniční aktéri pôsobiaci v tomto subregióne zatiaľ uprednostňujú svoje záujmy voči rozšíreniu trhu a odstráneniu terorizmu a nerobia žiadne výrazné kroky na minimalizovanie alebo odstránenie humanitárnych nešťastí či na dosiahnutie politickej a hospodárskej stability v Africkom rohu a vôbec na africkom kontinente. Vznik fungujúcej konfederácie je potrebný aj z hľadiska rovnocennej spolupráce s vyspelými zahraničnými aktérmi,

pretože prispieva k posilneniu zdravého sebavedomia aktérov subregiónu Afrického rohu.

Na závere by som uviedol, že konfederácia je významným nástrojom riešenia spoločných problémov v Africkom rohu. Na realizáciu spolkového zväzku štátov v subregióne môžu výrazne prispieť, okrem iného, nasledujúce intenzívne aktivity zainteresovaných subregionálnych a medzinárodných činiteľov: 1. vytvoriť postupy pre udržateľný hospodársky rozvoj v Africkom rohu; 2. sformulovať novú víziu alternatívnej formy spolupráce a súčinnosti v kontexte konfederácie (hospodárskej, sociálnej, politickej); 3. identifikovať výhody konfederácie pre krajiny Afrického rohu so zameraním na dosiahnutie mieru, stability, urýchleného hospodárskeho rozvoja a demokracie; 4. začať urýchlene udržiavať tempo smerujúce k spolkovému zväzku a formulovať ďalšie kroky na vytvorenie konfederácie.

Koniec

Mgr. Getnet Tamene, PhD.

vysokoškolský pedagóg na City University/VŠM
v Bratislave

Osobnosti

Friedrich August von Hayek

F. A. Hayek sa narodil 8. mája 1899 vo Viedni v rodine vysokoškolských učiteľov. Predkovia Hayeka pochádzali z južnej Moravy. Medzi najvýznamnejších patrili Hayekov prapradedo Josef Hayek, ktorý na Morave a v Dolnom Rakúsku založil dve nové textilné továrne, v okolí ktorých vznikli dve nové dediny. Za tieto zásluhy bol cisárom Jozefom II. povýšený do šľachtického stavu. Odtiaľ teda získal rod Hayekov povestný titul „von“.

Otec F. A. Hayeka, August von Hayek, bol lekárom a váženým botanikom, ktorého snom bolo získať trvalé miesto na Viedenskej univerzite na katedre botaniky, kde niekoľko rokov pôsobil ako tzv. „privatdocent“. Aj napriek tomu, že sa mu toto predsavzatie nepodarilo splniť, jeho vedecký prínos v odbore rastlinnej geografie bol značný a oceňovaný ostatnými odborníkmi.

V marci 1917, ešte pred ukončením štúdia na gymnáziu, narukoval F. A. Hayek do armády. Po návrate v roku 1918 začal štúdium v niekoľkých odboroch na Viedenskej univerzite. Jeho záujem sa však postupne presunul z prírodných vied, ku ktorým ho doviedol jeho otec, na vedy spoločenské. Počas svojho štúdia na Viedenskej univerzite vstrebával ekonomické učenie F. von Wiesera, C. Mengera, E. Böhm-Bawerka a najmä L. von Misesa. Práve L. von Mises urobil na F. A. Hayeka obrovský dojem a ako prvý mu ukázal nebezpečnosť socialistických a kolektivistických myšlienok.

Po ukončení štúdia v roku 1921 nastúpil na niekoľko rokov do viedenského inštitútu pre „vysporiadanie predvojnových dlhov medzi národmi“, ktorý viedol Mises. Bolo to v období veľkej rakúskej povojnovej inflácie, ktorá

mala negatívne dopady na celé vtedajšie hospodárstvo. Počas svojho pôsobenia načerpal Hayek veľa skúseností zo sveta monetárnej teórie, inflácie a socialistickej politiky. Tieto skúsenosti sa tiahli celým neskorším profesionálnym Hayekovým životom.

V roku 1923 sa dostal do Spojených štátov, kde získal poznatky o novo vytváraných technikách štatistickej analýzy ekonomických časových radov a v roku 1924 sa stal doktorom politických vied na Viedenskej univerzite. V roku 1927 založil spolu s Misesom Rakúsky inštitút pre výskum hospodárstva. V ďalšom období pôsobil na London School of Economics, kde sa stretol s J. M. Keynesom a aj napriek tomu, že mali rozdielne názory na fungovanie hospodárstva, patril Keynes k najlepším Hayekovým priateľom. Až do konca svojho aktívneho života nakoniec pôsobil na univerzite vo Freiburgu. V roku 1974 získal Nobelovu cenu za ekonómiu. Vo Freiburgu vo veku 93 rokov v roku 1992 aj zomrel.

Prevzaté z <http://www.euroekonom.cz/osobnosti-clanky.php?type=jz-hayek> (skrátene)
Redakcia

Názory

Chýba celistvý pohľad na Slovákov

Nedávno vyšli v Matici slovenskej dve knižky, ktoré ma podnietili k tejto úvahe. Predmetom oboch sú dejiny Slovákov, aj ich etnogenéza, teda odpoveď na otázku: Kto sme my Slováci a aké je naše meno. Chcem sa hneď na začiatku poďakovať Historickému odboru Matice slovenskej, osobitne **PhDr. Jánovi Bobákovi a PhDr. Petrovi Mulíkovi PhD., ktorí 28. februára 2008 na pôde Matice slovenskej zorganizovali kolokvium O etnogenéze Slovákov.** Nahlas na ňom zasvätené nad osudmi svojho národa diskutovali vzdelaní a rozhladení slovenskí historici, jazykovedci a archeológovia. Iste si ešte pamätáte na sústredený útok smetiarov a iných spiatočníkov proti používaniu termínu starí Slováci. Práve primitívnosť tohto zlomyseľného, propagandistického útoku podnietila slovenských vedcov, aby dali domácim zapredancom primeranú odpoveď.

Na začiatok by som rád uviedol dlhší citát prof. Matúša Kučeru, ktorý mnohé osvetlí. Je z eseje Zamyslenie nad etnogenézou Slovákov z knihy *Etnogenéza Slovákov* (Matica slovenská Bratislava 2009), ktorú zostavili prof. Richard Marsina DrSc. a PhDr. Peter Mulík PhD: „*Pätnáste výročie vzniku Slovenskej republiky (2008), akoby otvorilo hlavy a urobilo v nich malý prievan. Spoločensky uctievaný prezentizmus – ži, bohatní a užívaj si, ak máš z čoho – akoby na chvíľu stratil razanciu a dovolil postáť a porozmýšľať. Krátka kríza vznikla najmä v hlavách tých, ktorí našu novú republiku nechceli a doteraz sa nemôžu zmieriť s jej existenciou. Stále sú ponorení do akéhosi masarykovského ideálneho Československa a žijú z jeho*

falošnej ideológie. Zaskočilo ich však, že práve masarykovská republika trvala len o päť rokov dlhšie ako dnešné suverénne samostatné Slovensko. Celkom podvedome museli na povrch vyplávať myšlienky o tom, prečo idea československého národa – tak pekne prepracovaná a živená štátom – nevydržala a zrútila sa.

Práve z tohto myšlienkového chaosu a akéhosi preľaknutia zrejme vyplávala publicistická vlna zaostrená na základné otázky národa a štátu. Zámienka na to bola síce bizarná, ale historická skúsenosť veľká, že hra o národ a štát sa začína v ich spochybnovaní. Sú to otázky, ktoré vždy oslovovali široké spoločenské vrstvy bez ohľadu na ich rôznorodosť. Navyše sú to otázky, ktorým sme nemohli venovať väčšiu vedeckú a publikačnú pozornosť takmer celé storočie – pravda, s krátkymi pauzami. Publicistický tanec, ktorý o tomto probléme spolu s politickým korením predviedli slovenské médiá – to nechajme bokom. Veľkú pozornosť si tu nezaslúži ani malá „skupinka“ akoby vedcov, ktorá sa na tom tanci podieľala. Vážna je otázka, čo slovenská veda od čias Pavla Jozefa Šafárika (ktorý ako prvý do vedy uviedol etnogenézu Slovákov) vyprodukovala, čo vyriešila? Ak sa aj hyperkriticky obzrieme a hodnotíme, od čias šafárikovských pribudlo veľmi veľa nových poznatkov, faktov. Pravda, zatiaľ neprimerane izolovaných. Vzniklo viac omylov, pochybení, ideologických konštrukcií, no celistvý pohľad na veľký a neľahký problém etnogenézy nevznikol. Pritom netreba zdôrazňovať, že bez efektívnej spolupráce histórie, archeológie, jazykovedy, etnografie, právnej histórie, sociológie či vôbec sociálnych vied problém etnogenézy Slovákov ani nemožno plauzibilne vyriešiť.“

Na Slovensku sa stal malý zázrak, lebo kniha Etnogenéza Slovákov je vedeckou odpoveďou na kritické výčitky profesora Matúša Kučeru. S veľkým počudovaním sa verejne pýtam: Načo sú nám ústavy Slovenskej akadémie vied: historický, jazykovedný ústav, či sociologický či etnologický ústav, ak ich základnou úlohou nie je dlhodobou vedecky skúmať etnogenézu Slovákov? Načo im na ich činnosť vôbec dávame verejnú peniaze? V každej slušnej spoločnosti to funguje tak, že existuje spoločenská objednávka, a veda sa všetkými spôsobmi a prostriedkami usiluje na naliehavé otázky vlastného národa odpovedať. V slovenských humanitných vedách sa však zakorenili zvláštny druh správania. Každý, kto je na akadémii zamestnaný, si robí a píše čo sa mu len zachce a my to máme z našich daní platiť! V čase finančnej a morálnej krízy sa musí takáto prax skončiť. Je tu roboty ako na kostole a „naši“ historici ešte nikdy nezašli do archívov do San Gallenu, aby tam preštudovali archívy, ktoré sa dotýkajú ostrova Reichenau a možného pobytu Metoda v kobke miestneho kostola. Nik z nich nezájde do Meersburgu na brehu Bodamského jazera, aby preskúmal vzťahy kráľa Dagoberta s kniežaťom Samom. Takmer nik z našich historikov sa nezúčastňuje na sympóziách o Cyrilovi a Metodovi, ktoré usporadúva už roky profesor Evangelos Konstantinou z Würzburgu...

Iniciatíva Historického odboru Matice slovenskej ukázala cestu, aby sa práve Matica stala vyzývateľom samofúbej „skupinky Dušana Kováča“ v Historickom ústave SAV a protislovenského vedenia Jazykovedného ústavu SAV na čele so Slavomírom Ondrejovičom. Práve Matica má v 21. storočí povinnosť prichádzať z novými a novými vedeckými podnetmi, aby si podstatne zlepšila kredit v slovenskej spoločnosti. V nezávislej Slovenskej republike existujú všetky predpoklady na to, aby sa vo vedeckom spore hľadala pravda o tom, odkiaľ my Slováci prichádzame a kto sme. Vo vedeckej publikácii Etnogenéza Slovákov sa publikujú štúdie, ktoré odzneli na kolokviu spoločne s prevzatými štúdiami Jozefa Škultétyho, o Chaloupeckého diele Staré Slovensko, o dielach Jána Stanislava o menách Slovákov, Henrika Barteka o Samovej ríši aj o pôvode názvov Slovan a Slovák.

Na otázku Kto sme a aké je naše meno hľadajú veľmi zaujímavé a vedecky podložené odpovede Richard Marsina, Titus Kolník, Peter Mulík, Anton Hrnko, Vicent Blanár, Vicent Sedlák, Milan Majtán, Matúš Kučera a ďalší. Richard Marsina napísal: „*Všetko tu doteraz povedané je vedecky dokázateľné a vlastne bolo preukázané a dokázané už dávno slovenskými jazykovedcami, archeológmi a historikmi. Ak sa teda paušálne jednoznačne spochybuje pre dávnu minulosť čo i len termín Slováci (predkovia dnešných Slovákov) či starí Slováci, je to zarážajúce a historik, ktorý sa touto problematikou zaoberá, sa v prvej chvíli nazdáva, že ide o nedopatrenie, omyl, ak nechceme použiť označenie neznalosť – nevedomosť.*“ V tejto súvislosti mi schádza na um malá provokačná otázka. Ak sme si vedeli ozrejmiť termín „starí Slováci“ a jeho používanie je dnes už bežnou praxou, pýtam sa, kedy sa konečne odvážime začať používať meno „Sloven“ a v tejto súvislosti názov „staroslovenčina“ a namiesto staroslovienčina. Túto tupeš zaviedol Chaloupecký a my to vyše polstoročia papagájujeme. Rovnako sa kedysi časť Moravy nazývala **Moravské Slovensko**, ale my sa stále pridržame **Masarykom nasilu presadeného „Moravského Slovácka“**.

Matica slovenská vydala aj druhú vynikajúcu knihu od prof. **Matúša Kučeru Bratislava a starí Slováci (2009)**. Vo svojej knižnici by ju mal mať každý vzdelaný Bratislavčan, ale aj každý vzdelaný Slovák, ktorý chce vedieť viac o začiatkoch hlavného mesta – Bratislavy a jeho kniežat'a Braslava. Matúš Kučera časť zo svojich poznatkov publikoval aj na stránkach Literárneho (dvoj)tyždenníka a vniesol do poznania najstaršej histórie nášho hlavného mesta odvážne, prevratné poznatky. Iba takýto – vedecky fundovaný spôsob odpovede spiatočníkom a neprajníkom slovenskej samostatnosti je najadekvátnejší. Kučerovo

vedecké dielo má vzadu 174 odkazov na pramene a dôkazy z domácej i zo zahraničnej historickej literatúry. Zisťujeme aké skvelé práce nám svojim Vodopisom Slovenska alebo Úvodom do onomastiky zanechal Václav Šmilauer (ale kto z mladých slovenských historikov v jeho vedeckej práci pokračuje???) Miloš Weingart, či Peter Ratkoš a Ján Dekan alebo Pavol Jozef Šafárik. Je tu čas nového, kritického čítania doteraz napísaných závažných diel slovenskej histórie, čas novej ambície prekročiť vyskúmané a napísané zo 60-tych rokov 20. storočia. Áno historici sa konečne musia po novom postaviť k úlohám, ktorými sú povinní vlastnému národu a začať ich plniť! Priam symbolicky nás k takejto koncepcijnej práci o etnogenéze Slovákov vyzývajú archeologické vykopávky v Bojnjej a najnovšie objavy o Kniežacom dvorci Keltov na Bratislavskom hrade a následné vykopávky z čias veľkomoravskej ríše.

Keď sa nechce zmobilizovať driemajúca vedecká suita historikov a jazykovedcov zo Slovenskej akadémie vied, musí na seba prebrať túto iniciačnú úlohu Matica slovenská a jej Historický odbor! Ukazuje sa, že obe knihy, o ktorých som tu niečo naznačil, sú vynikajúcim základom, z ktorého by sa mala zrodiť celá tendencia veľkej a širokocipovanej vedeckej iniciatívy. Historický odbor Matice slovenskej pripravuje na máj 2010 sympóziu *Kráľ Svätopluk v slovenských dejinách*, čo je rovnako významná vedecká úloha. Takéto sympóziu potrebujeme my Slováci sami kvôli sebe, kvôli hlbokému poznaniu našich dejín a aj kvôli spevňovaniu vlastného sebavedomia! Iba týmto spôsobom si môže Matica slovenská vydobýť svoj nový kredit v spoločnosti. Vedou a činorodosťou, prebúdzaním a získaním mládeže, nie kázňami a poučovaním!

Obraciam sa preto na novozvoleného predsedu Slovenskej akadémie vied Jaromíra Pastorka, ktorého verejné vystúpenia som videl v STV, a príjemne ma širkou humanizmu prekvapili, aby sa stretol so skupinou vedcov – historikov Historického ústavu SAV a pokúsil sa im vysvetliť, že inštitúcia ako SAV, ktorú platíme z verejných peňazí, má povinnosti voči slovenskej spoločnosti aj voči štátu. Prof. Matúš Kučera v eseji Slovensko okolo roku 1000 napísal: „*Aj Slováci ako obyvatelia suverénneho štátu na mape Európy majú legitímne právo niekde začínať svoje dejiny tak, ako to robia všetky európske či stredoeurópske národy. Rozumný historizmus je súčasťou programu každej štátnej politiky a nemôže sa mu vyhýbať ani Slovensko a už vonkoncom nie slovenská veda.*“ Slováci sú pevne zakotvení v priestore strednej Európy. Vlastnou životaschopnosťou i tvorivými výkonmi prispievali do spoločnej pokladnice európskej vedy, umenia aj kultúry.

Drahoslav Machala